

ՀԱՅԻՆ ԱՐԲՈՒԹԻՒՆ
ԲԵՆԵԳԻԿՏՈՍ ԺԵ՛ ՔԱՃԱՆԱԾԱՊԵՏ

3

ՀԱՆԳԻՍՏ

ԲԱԶՄԵՐԱՒՏ ՇՈՎՈՒԱԹԵՏԻ

Բ Ե Ն Ե Դ Ի Կ Տ Ո Ս ԺԵ.

— ՍՐԲԱԶԱՆ ԶԱՎԱՆԱՅԱԹԵՏԻ

ՈՐ և անակնկալ սուգ մը թևատարած ափուռեցաւ յանկարծօրէն ամբողջ կաթողիկէ աշխարհի վրայ....:

Մահագոյժ հեռագիրը հաղորդեց, որ յունուար 22ի առաւօտեան ժամը վեցին սակաւօրեայ անողոր հիւանդութիւն մը խլած է ժիր և արթուն Քահանայապետին Բենեդիկտոս ԺԵ.Ի Թանկագին կեանքը:

Համաշխարհային ու մեծ է սուգը. ոչ միայն ամբողջ կաթողիկէութիւնը, այլ բովանդակ քրիստոնեայ աշխարհը կորսնցուց բարեսիրտ և երախտաւոր Հայր մը, որ չդադրեցաւ ըստէ մ'իսկ՝ աշխարհաստան պատերազմներու միջոց՝ փութացնելու իր մարդասէր և քիւրագգի ձեռնադրութիւնները, ամոքելու համար թշուառ մարդկութեան բազմակսկիծ տառապանքն ու ցաւերը:

Սրբակենցաղ Քահանայապետի մը Պիոս Ժ.Ի յաջորդելով Առաքելապետի Աթոռին վրայ՝ ժողովեց ծայրագոյն առաքելութիւն մը, այն է խաղաղութիւն քարոզել մարտագոռ կուրծքերուն ու դադար՝ կատարի զէնքերուն: Գիտակ՝ Քրիստոսի Փոխանորդի մը գերագոյն պաշտաման և պարտոց՝ իր զթառատ հայեացքը դարձուց վատիկանեան բլուրէն աշխարհիս ամէն կողմ. իր հայրենի աջը կարկանդակ հասարակ ամենուն: Նա մանաւանդ եղաւ ստուգիւ ամենէն անկեղծ և զգայուն սիրտը՝ որ բարախեց ուժգին և արտայայտուեցաւ ոչ միայն իր միլիոնաւոր հպատակաց, այլ անխտիր բովանդակ մարդկային էակներուն համար, որ վտանգուած էին եղբայրասպան կռիւներով: Սիրոյ գործին մէջ չդրաւ կրօնքի խտրութիւն, և ըստ այսմ լսեցուց՝ անսպառ սիրով ամենուն՝ իր հաշտարար ձայնը: Չըսենք նաև որ Բենեդիկտոս ԺԵ. ամէն մի ճնշուած ազգի օրինաւոր իրաւունքի և արդարութեան ոսկեղէն փողն էր. իր ամբողջ հեղինակութեամբ՝ շնայելով որ պիտի բախէր նա հասպաշտ ազգերու շահամուլ պատուարներուն՝ սէր և հաշտութիւն քարոզեց, արդարութիւնը պաշտպանեց ու սաստեց անօրէնութիւնը, ատելութիւնը, վրէժխնդրութիւնը:

Միևնոյն ատեն վարչագէտի և քաղաքագէտի ընտիր ձիրքերով օժտուած՝ զիտցաւ Եկեղեցւոյ գործերը բարուք յարաբերութեան մէջ ղնել մեծ ու փոքր պետութեանց հետ, և աւելցուց նորանոր Առաքելական Նուիրակութիւններ:

Բնեղիկտոս Պապ իր մասնաւոր խնամքն և հոգածութիւնը դարձուց նաև ղէպի Արևելեան Եկեղեցիները: Մի հօտ և մի հովիւ ըլլալու բուռն տենչով՝ լուսամիտ տեսութեամբ գծեց իր դիմաց ծրագիր մը, որ ամէն արևելեան ծէս իր զուտ սոսնային գոյնն ու սովորոյթը պահպանէ: Եւ որպէս զի լաւագոյն կերպով կարենայ իր մասնաւոր ուշադրութեան առարկայ ընել՝ հաստատեց յատուկ Ս. Ժողով մը՝ զբաղելու մի միայն Արևելեան Եկեղեցեաց միութեան գործերով, որուն ուղղակի վարչութիւնը ինքն ստանձնեց, Բացաւ Արևելեան Բարձրագոյն Վարժարան մ'ալ, շնորհելով անոր «Քառասնայակնական» տիտղոսը և ճիւղացուց զայն ակադեմական աստիճաններ տալու իշխանութեամբ, որպէս զի Արևելքի ապագայ առաքեալները՝ արևելեան ծիսի բարձրագոյն ուսումներով հրահանգուած՝ օգտակար ընծայեն իրենց պաշտօնը:

Անջնջելի պիտի մնայ Բնեղիկտոս Ժե. Է անունը նաև ամբողջ Հայութեան սրտին մէջ, Եւսեօթ է ամենուն թէ ինչպիսի՝ կենսական բարիքներ ըրաւ հանդ տարագրութեանց ու կոտորածներու շրջանին: Զխնայեց ո՛չ մէկ նպաստ՝ առանց կրօնքի խորութեան՝ հանդէպ ընդհանուր ազգին: Հոս անհուն երախտագիտութեամբ պէտք է յատկապէս յիշենք նաև իր բացած ու Մխիթարեան վարչութեան յանձնած Պոլսոյ «Բնեղ. Ժե.» անուամբ Հայկական Որբանոցը, ուր ցուցուց իր գթառատ սրտին արտայայտութիւնները: Առատաձեռնութիւն և ամենազգի աշակցութիւն վեհանձնօրէն հասցուց միշտ իր ժամանակին: Թոյժ վտանգաւոր պարագաներու ժամերուն՝ իր կատարած բարձր միջամտութիւններն ունեցան լաւ արդիւնքներ, ինչ որ ինքնին Հայութիւնն զգաց ու ճանչցաւ Անոր երախտը, և Ազգային Ժողովներ, Պաշտօնական ներկայացուցիչներ չքերացան մատուցանելու յոտս Նորին Սրբութեան Գաւհոյի՝ իրենց անմեռ երախտագիտութեան և շնորհակալութեան արտայայտութիւնն ու յարգանքը:

Կերպով մը Հայ Ազգին պատմութեան կը վերաբերի նաև այն հանդիսաւոր Ունկնդրութիւնը, զոր Բնեղիկտոս Ժե. 1918 յուլիս 7ին շնորհեց Մխիթարեան Միաբանութեանս, երբ պատերազմի մէկ աղետաւոր պահուն՝ յետ ամէն ինչ ապահովելու՝ ստիպուած էր առժամապէս հեռանալ Ս. Ղազարէն, վստահ՝ մշտաբնութն Հիմնադրին նուիրական ոսկերաց, որ պիտի պահպանէր իւր սուրբ ձեռակերտը: Եւ ստուգիւ յանհունա երախտապարտ կը թողու Մխիթարայ Որդիքս այդ բացառիկ պատուոյն համար՝ զոր շնորհեց «Գահոյից Սրան»ին մէջ, ինչպէս կ'անդրադարձնէր առ Միաբանութիւնս ուղղած Բանախօսութեան մէջ, որ ապա մինչև իսկ առանձին լոյս տեսաւ Արևել. Ս. Ժողովի նախաձեռնութեամբ՝ իբր պաշտօնական յայտարարութիւն մը, սոյն Ժողովի նպատակին մասին անոր մէջ եղած կարևոր բովանդակութեան համար: Ահա թէ որոնք են Արևելեան եկեղեցեաց մասին իր տեսութիւնները, թէ ինչպէս կը դիտէ Մխիթարայ գործը և ինչ գուրգուրանք կը տածէր Հայութեան հանդէպ, կը քաղենք իր ճառէն հետեւեալ մասերը:

«... Բաւական է ասոր (այսինքն Արևելեան Եկեղեցեաց Ս. Ժողովի) յորջորջումը, «յայտարարելու համար այն նպատակը՝ զոր Ս. Գահն ունի, միշտ դեռ աւելի «պայծառ ցուցադրելու իր գնահատութիւնն ու բարեսիրութիւնը՝ ղէպի Արևելեան Եկեղ. «ղեցիին» Այս նպատակը յինքեան այնքան անկեղծ է, որ ոչ միայն կը մերժէ մը «և է կասկած պարզ տեսականի, այլ նաև ընկեր կ'ուզէ պարագաներու և կերպերու «պատեհութիւնը, յորս կարենայ ցուցնել գործնականօրէն, թէ քանի՞ սիրով կը «ըրջապատէ Արևելքի իր որդիները, և ինչպիսի՞ յարգ կ'ընծայէ անոնց գործերուն:

«Այս լուրջ նպատակներուն, մանաւանդ թէ այս փափագներուն անկեղծութեան ի նշան՝ հրատարակուեցաւ «արևելեան գործերու ուսմանց վարժարանի մը» «կանգնումը: Անոր պարտքը պիտի ըլլայ լաւագոյն ևս ճանչցնել ու գնահատել տալ

« Քրիստոնեայ Արևելքի արժանիքը. անոր պարտքը պիտի ըլլայ աւելի ազդու կերպով պատրաստել վանքի և եկեղեցւոյ աշակերտները, որոնք սահմանուած են պաշտօն վարելու Արևելքի եղբարց մօտ. անոր պարտքը պիտի ըլլայ ուշ ղնել և հիւսել նորանոր կապեր, որ կարող ըլլան այս Առաքելական Աթոռոյն միացնել ժառանգներն անոնց՝ որ ժամանակի ընթացքին մէջ թշուառաբար անջատուած են անկէ: Բայց ո՞վ չի տեսներ որ նոր Աթենէոնի այս նպատակները կը համապաստասխանեն անոնց՝ զորս ի նկատի ունէր Յար. Մխիթար, և որ իրը յատուկ « նշանաբան իրմէ հաստատուած Միաբանութեան աւանդեց... »

« Եւ սակայն ո՞վ որ անգամ մը ուզէ միացնել Յար. Մխիթարէ դիտուած նպատակները, թէ՛ իր սեփական գործով և թէ իրմէ հիմնուած Միաբանութեան ձեռքով, այն նպատակներուն՝ զորս նաև վերջերս Ս. Աթոռը հաստատեց՝ թէ ի նկատի ունի, չի կրնար չճանչնալ որ սրանչեւի կապակցութիւն մը կայ երկու դիտում. « ներուն մէջ: Եւ այս նպատակներու կցորդութենէն դուրին չէ՞ հետեցնել այն « մրցումը՝ զոր Մխիթարեանը գործով պիտի ուզեն ունենալ, ինչ որ Մենք կը հասկնանք « վերանորոգուած զօրութեամբ մը բարձրացնելու արեւելեան Եկեղեցեաց վիճակը... »

« Աւելորդ է ըսել որ սիրոյ բոց մը սաստիկ կը բորբոքի Մեր սրտին մէջ « բոյր արեւելեան եկեղեցեաց համար, Բայց ինչպէս որ Հօր մը սրտէն նախասիր « ըութիւն կը թուին պահանջել բախտէն նուազ նպատաստուած կամ ղօթախտու « թեանց տակ ճնշուած «որդիները, այդպէս Մենք ալ մասնաւոր խնամք կը տածենք « Հայ Եկեղեցւոյ, մասնաւոր ամբողջ Հայ Ազգին համար, զոր գիտենք թէ վշտա « զնած է երկարատև աղէտներուն համար, Սակայն Մխիթարեանները այդ ամենազ « նըական ծառին մէկ ճիւղն են: Ունինք ուրեմն ուրիշ պատճառ մը Աստուծոյ « շնորհակալ ըլլալու՝ զանոնք ի Հոռով ուզած ըլլալուն համար, որովհետև կը « մտածէինք որ երբ տեսնեն Հոռովայ մէջ նոր Աթենէոնի բացումը արեւելեան նիւ « թերու ուսմանց համար, իրենք ինքնաբերաբար՝ իրր բնական շահէ՞ պիտի մղուին « ընտիր գործիք ըլլալու և Հայաստանի իրենց եղբարց յաջողութեան աղբիւր դառ « նալու: Զիւղը զոր կը ներկայացնեն՝ պիտի զգնու զօրեղ շառաւիղներ, պիտի « երևնայ ծաղիկներով և պտուղներով լի և պիտի ունենայ կեանքի, մեծութեան և « պատուոյ անում այն ծառին՝ որուն ինք կը պատկանի... »

Ամենէն աւելի պերճախօս եղաւ ուղղամիտ և արդարասէր ֆահանայապետին տեսութիւնը Հայութեան ազգային իրաւանց հանդէպ՝ երբ առաջին անգամ ինք ձայն բարձրացուց « Առ Պետոս պատկերազմիկ ժողովրդաց » իր հռչակաւոր նշանակով, որուն մէջ թուեց ընդհանուր աշխարհի խաղաղութեան արդար պահանջներու կարգին՝ Հայաստանի այս իրաւունքը. « ՄԻԵՒԻՈՑԸ ՀԱՒԱՍԱՐԱԲԱԶԵԻ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ ՈՒ ԱՐԿԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԵՏԻՆԸ ՊԵՏԻՆԸ ԵՎ ԱՐԿԱՐՈՒՄԻՆԸ ՀՈՂԱՅԻՆ ՈՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԽԵՒԻՐՆԵՐՈՒ ՔՆՆՈՒԹԻՒՆԸ, ՅԱԿԱՆԷ ԱՆՈՒԱՆԷ ԱՅՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ՝ ՈՐ ԿԸ ՊԱՏՅԱՆԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱՐԵԿԱՐՈՒԹԵԱՆ... »:

Այո՛, անմահ յիշատակներ թողլով մեր երախտապարտ սրտերուն մէջ, յաւերժօրէն թուա երկինք, ընդունելու համար Պարգևատուէն անթառամ փառաց պսակը ի վարձ բազմազգի գործոց՝ զորս ընծայեց աշխարհիս, որուն խաղաղութեան համար իր ուժաւապառ աջի՛ առկայծեալ կեանքին յետին բոպէին՝ վերջին անգամ մ'ալ կարծես նոր կեանքով մը բարձրացաւ օրհնելու: Այսպէս փոխուեցաւ սրբափայլ հոգին դէպի անմահութեան գիրկը...:

Տէ՛ր, ընդ տոբոյս քո դասեա և ընդ արդարսն պսակեա...:

ԽԽԲ.